

Beste mensen,

Ik moet u iets bekennen. Ik ben behoorlijk prikkelbaar. Niet in de klassieke betekenis van chagrijnig of nerveus, maar wel in de betekenis van vatbaar voor externe stimuli. Cijfers, statistieken en gemiddelden oefenen een ontzettend grote aantrekkingskracht op me uit. Ja, ik heb een stappenteller en ik check die minstens vijf keer per dag. Ik ga niet lopen zonder Runkeeper. Terwijl ik nog aan het uithijgen ben, ga ik al na hoe het met mijn gemiddelde loopsnelheid zat en hoe deze verspreid is over het aantal kilometers dat ik gelopen heb. Ik kocht recent een mountainbike en heb bewust voor een heel simpel computertje gekozen. Uit schrik voor nog maar eens een cijferverslaving.

Ik probeer mezelf gerust te stellen door te geloven dat ik een kind van mijn tijd ben. De prikkelende cijfers en statistieken zijn er overal. Zo staat sedert kort in het bedrijfsrestaurant bij elke maaltijd vermeld hoeveel calorieën ze telt. Dit soort informatie maakt me onrustig. Is soep van 45 calorieën betere soep dan soep van 70 calorieën? En wat als ik anderhalve pollepel soep neem? Moet ik dan de helft van de calorieën er nog eens bijtellen? Moet ik überhaupt alles wat ik op mijn schotel plaats optellen? En waar ligt dan het toegestane maximum? Meten is weten, zegt men. Het probleem is dat ik niet altijd weet wat ik met dat weten moet aanvangen. Heimelijk verlang ik soms naar wat minder weten. En dus naar minder prikkels.

De prikkelende cijfers en statistieken zijn er niet alleen voor volwassenen. Ook voor kinderen hebben we ze in overvloed. Het begint in wezen al na de eerste kreet. Pasgeboren kinderen worden gemeten en gewogen, waarna deze data meteen via het geboortekaartje de wereld worden ingestuurd. Geboortegegevens stellen gerust - '3kg 450 gram maakt een baby tot een normale baby - of wekken zorgwekkend blikken op - '4 kg 600 gram, wow!'. De ontwikkeling van kinderen drukken we vervolgens in percentielen uit. Is het ok als mijn kind in percentiel 30 zit of moet ik me ongerust maken? Iemand moet het gewicht van P30 of P90 toch dragen. We kunnen moeilijk allemaal in het midden zitten.

Prikkels. Het is opmerkelijk hoe we vandaag de opvoeding van kinderen niet zonder kunnen denken. Vaak gebruikte hedendaagse ontwikkelings- en

opvoedingsbegrippen zijn doordeesemd van prikkels. Denk aan hechting bijvoorbeeld, het begrip waarmee al vele decennia de kwaliteit van een opvoedingsrelatie definiëren. Het was John Bowlby die al in de jaren '40 en '50 van de vorige eeuw de hechtingstheorie ontwikkelde. Kinderen zijn genetisch geprogrammeerd om zorg te krijgen. Daartoe sturen ze signalen uit, zoals huilen of het trekken van gekke grimassen. Ouders zoeken telkens weer gepaste antwoorden op deze prikkels. Voor een veilige houding is een sensitieve houding van de opvoeder voor de signalen van het kind essentieel. Kinderen hebben prikkels nodig om zich te ontwikkelen. Maar er kan ook een teveel aan prikkels zijn. Kijk naar een ander dominant begrip in ons denken over de kinderen van vandaag: ADHD, het Attention Deficit Hyperactivity Disorder. De term zegt het zelf. Heel veel prikkels kunnen zo belastend zijn dat volgehouden aandacht en concentratie quasi onmogelijk worden. Het overkomt niet alleen kinderen. Linda Stone bedacht in 1998 al de term 'continuous partial attention'. Door de constante veelheid aan informatie en prikkels lijken we vandaag telkens opnieuw onze aandacht en concentratie te moeten verdelen. Er zijn de snelle, vaak oppervlakkige prikkels - een tweet, een filmpje, een foto in onze familie- of vrienden-WhatsApp-groep - en er zijn tragere of meer diepgaande prikkels - een kus, een zonsondergang, een schilderij van Thierry De Cordier. Onze mate van rust of onrust, misschien zelfs van geluk of ongeluk, ligt in ons vermogen al deze prikkels het gewicht toe te kennen dat ze verdienen. Eenvoudig is dat niet.

Was het vroeger beter of anders? Geen vraag zo moeilijk te beantwoorden als deze. In 1916 schreef de Nederlandse pedagoog Jan Ligthart in zijn 'Verzamelde opstellen' het volgende:

'En toch willen wij, dat het gauw gaat. En daarom trekken wij met onze ongeduldige vingers het plantje omhoog, doch rukken daarmee de fijne wortelvezels los, en 't plantje kwijnt. Of we plaatsen het in een broeikas, en het wordt wel spoedig groot, doch ongeschikt voor den kouden grond. Groeien gaat langzaam. En wie dit niet gelooft, moet maar eens een paar uur bij een plant gaan kijken. Dan zal hij zien, dat hij niets ziet. En toch is de plant in die paar uren gegroeid.'

Kinderen geven in belangrijke mate zelf het tempo van hun ontwikkeling aan; de belangrijkste taak van de opvoeder was simpelweg volgen door gepast en in alle voorzichtigheid te prikkelen. Het kind is natuur en de natuur moet je vooral haar eigen gang laten gaan.

Honderd jaar later is de leefwereld van kinderen en jongeren sterk veranderd. Het is een leefwereld vol digitale en virtuele prikkels. Het is bovendien een leefwereld vol opvoeders, formeel of informeel, gewenst of minder gewenst. Netflix, Ketnet, bekende vloggers, sporters, ouders, leerkrachten: iedereen is opvoeder. Tegenover deze veelheid aan prikkels vormt wijsheid de sleutel. Mediawijsheid bijvoorbeeld is het antwoord op onze heilige schrik dat kinderen door een teveel aan games, YouTube en Snapchat het noorden dreigen te verliezen. Het valt op hoe de ene groep prikkels veel meer aandacht krijgt dan de ander. Er zit een grote selectiviteit in onze gevoeligheid voor prikkels. Wat nieuwe en sociale media met kinderen doen, krijgt - terecht - veel aandacht. Maar verdient de invloed van de vele agressieve en vaak mensonterende prikkels ten aanzien van kinderen met een migratieachtergrond niet evenveel onze aandacht? Racistische prikkels kunnen nijdig prikken. Ook zij behoeven een wijs antwoord.

Dames en heren,

Wij zijn vanuit het Kinderrechtencommissariaat bijzonder blij dat we zeven jaar na het project 'Gevaarlijk Jong' ook deze keer hebben kunnen samenwerken met onze collega's van het Museum Dr. Guislain, Kopergieterij

en de Gezinsbond. Het collectief breidde deze keer nog uit met het kenniscentrum Mediawijsheid en het Agentschap Jongerenwelzijn. Vorige keer zorgden we met het Kinderrechtencommissariaat voor een bijkomende tentoonstelling in het Vlaams Parlement. Deze keer zorgden we voor een andere insteek. Onder de noemer 'Van overprikkeld naar geborgen' hebben we een intensief participatieproject met jongeren uit de jeugdhulp ontwikkeld. Drie vragen staan centraal: (1) wat geeft rust als het allemaal te veel wordt? (2) wat heb je nodig om je veilig te voelen en (3) wat vind je over afzondering in een aparte ruimte? We maken deze oefening in drie voorzieningen: in een jeugdhulpvoorziening, in een afdeling kinder- en jeugdpsychiatrie en in een voorziening voor kinderen met een beperking. We zijn heel blij dat we u vanavond al een deel van het geleverde werk kunnen tonen. Het gaat om drie digital stories: twee van jongeren en een van een opvoeder. Dit project stopt niet vanavond, integendeel. Het thema is te belangrijk en vraagt veel verdere reflectie. Ik nodig u graag uit tot het bekijken van de drie digital stories en dank u voor uw aandacht.

Bruno Vanobbergen, Vlaams kinderrechtencommissaris
19 oktober 2018